

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN: 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ,
КНИЖЕВНИ И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC,
LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 8, NO 15, STIP, 2023

ГОД. VIII, БР. 15
ШТИП, 2023

VOL. VIII, NO 15
STIP, 2023

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 8, Бр. 15
Штип, 2023

Vol. 8, No 15
Stip, 2023

PALMK, VOL 8, NO 15, STIP, 2023

DOI: <https://doi.org/10.46763/PALIM23815>

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Астрид Симоне Хлубик, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Алина Андреа Драгоеску, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Сунчана Туксар, Универзитет во Пула, Хрватска
Саша Војковиќ, Универзитет во Загреб, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Озтурк Емироглу, Универзитет во Варшава, Полска
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија
Шахинда Езат, Универзитет во Каиро, Египет

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA

Tole Belcev, Goce Delchev University, Macedonia

Nina Daskalovska, Goce Delchev University, Macedonia

Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation

Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation

Astrid Simone Hlubik, King Michael I University, Romania

Alina Andreea Dragoescu Urlica, King Michael I University, Romania

Sunčana Tuksar, University of Pula, Croatia

Saša Vojković, University of Zagreb, Croatia

Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary

Éva Bús, University of Pannonia, Hungary

Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey

Öztürk Emiroğlu, University of Warsaw, Poland

Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria

Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria

Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India

Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India

Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia

Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia

Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom

Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom

Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia

Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia

Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic

Jean-Marc Vercauysse, Artois University, French Republic

Regula Busin, Switzerland

Natale Fioretto, University of Perugia, Italy

Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

Chahinda Ezzat, Cairo University, Egypt

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Луси Караниколова-Чочоровска

Толе Белчев

Нина Даскаловска

Билјана Ивановска

Светлана Јакимовска

Марија Леонтиќ

Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)

Весна Продановска (англиски јазик)

Толе Белчев (руски јазик)

Билјана Ивановска (германски јазик)

Марија Леонтиќ (турски јазик)

Светлана Јакимовска (француски јазик)

Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

п. факс 201

МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Lusi Karanikolova-Chochovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenovski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST

EDITORIAL COUNCIL

Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

11 ПРЕДГОВОР

Оливер Хербст, член на Уредувачкиот одбор

FOREWORD

Oliver Herbst, member of the Editorial Board

ЈАЗИК / LANGUAGE

15 Февзудина Сарачевиќ, Лилјана Митковска

ИНТЕРАКТИВНИОТ ДИСКУРС ВО ГРАМАТИКИТЕ НА КОНЕСКИ И НА
ЛАНТ: ВКЛУЧУВАЊЕ НА ЧИТАТЕЛИТЕ

Fevzudina Saračević, Liljana Mitkovska

INTERACTIVE DISCOURSE IN KONESKI'S AND LUNT'S GRAMMARS:
READER ENGAGEMENT

27 Milica Bogdanović

CONCEPTUAL METAPHORS IN ECONOMIC DISCOURSE OF SERBIAN
AND BRITISH NEWSPAPER ARTICLES

39 Sanja M. Maglov

THE ROLE OF CONJUNCTION IN THE COHESION OF ABSTRACTS
WRITTEN IN ENGLISH AND SERBIAN

51 Igor Rižnar, Armand Faganel

THE DISCOURSE OF MISSION STATEMENTS OF SOME SLOVENIAN
AND AUSTRIAN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

61 Kadri Krasniqi, Besarta Krasniqi

PHRASEOLOGY AS A TRANSLATION PROBLEM AMONG EFL
UNIVERSITY STUDENTS IN KOSOVO

75 Ergys Prifti

GESCHICHTLICHE ENTWICKLUNG DES PASSIVS IM DEUTSCHEN UND
ALBANISCHEN

Ergys Prifti

DEVELOPMENT OF THE PASSIVE VOICE IN GERMAN AND ALBANIAN

85 Doris Sava

RUMÄNIENDEUTSCH ALS STANDARDVARIETÄT AUS HISTORISCHER
UND AKTUELLER SICHT

Doris Sava

ROMANIAN GERMAN AS A STANDARD VARIETY FROM A HISTORICAL
AND CONTEMPORARY PERSPECTIVE

- 95 Марија Стојаноска, Виолета Јанушева**
МАКЕДОНСКИ РОДОВО ЧУВСТВИТЕЛЕН ЈАЗИК
Marija Stojanoska, Violeta Janusheva
MACEDONIAN GENDER SENSITIVE LANGUAGE
- 107 Марија Леонтиќ**
СИНТАГМИ СО СВРЗНИК ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК И НИВНОТО
ПРЕДАВАЊЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Marija Leontik
WORD GROUPS WITH A CONJUNCTION IN TURKISH LANGUAGE AND
THEIR EQUIVALENCE IN MACEDONIAN LANGUAGE
- 119 Александра Гецовска**
ЕТИМОЛОГИЈА НА ФИТОНИМОТ БОСИЛЕК
Aleksandra Gecovska
ETYMOLOGY OF THE PHYTONYME BASIL

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

- 131 Antony Hoyte-West**
TRUE TO LIFE? SOME REMARKS ON A DUTCH TRANSLATION OF JERZY
KOSINSKI'S THE PAINTED BIRD
- 139 Luisa Emanuele**
«LA MEMORIA È LA PIETRA DI SISIFO. CHI SONO? AHMED O AMEDEO?»
AMARA LAKHOUS: LA FRAMMENTAZIONE DELL'IO
Luisa Emanuele
«MEMORY IS THE STONE OF SISYPHUS. WHO AM I? AHMED OR
AMEDEO?». AMARA LAKHOUS: THE SELF-FRAGMENTATION
- 151 Dejan Malčić**
VISIONI POSTMODERNE DI ROMA IN LA GRANDE BELLEZZA,
SUBURRA E LO CHIAMAVANO JEEG ROBOT
Dejan Malčić
POSTMODERN VISIONS OF ROME IN THE GREAT BEAUTY, SUBURRA
AND THEY CALL ME JEEG
- 161 Tunay Karakök**
HAJI BEKTASHI VELI'S VELÂYETNÂME AS A LITERARY SOURCE
ABOUT MEDIEVAL ANATOLIA
- 171 Ранко Младеноски**
ЧОВЕКОВИОТ ПАДОД САКРАЛНОТО ДО ХТОНСКОТО ВО НАЈНОВИТЕ
РАСКАЗИ ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ
Ranko Mladenoski
THE MAN'S FALL FROM THE SACRED TO THE CHTHONIC IN THE
LATEST SHORT STORIES BY VENKO ANDONOVSKI

181 Славчо Ковилоски
СОВРЕМЕНИ БОГОМИЛСКИ ИЛИ НАРОДНО-БОГОМИЛСКИ АВТОРИ
И ДЕЛА
Slavcho Koviloski
CONTEMPORARY BOGOMILAN OR FOLK-BOGOMILAN AUTHORS

193 Marijana Gjorgjieva
DIE AUSWIRKUNGEN DER KRISE IN „NOVELLE“ VON JOHANN
WOLFGANG VON GOETHE
Marijana Gjorgjieva
THE INFLUENCES OF THE CRISIS IN THE „NOVELLE“ BY JOHANN
WOLFGANG VON GOETHE

201 Melek Nuredini
MEHMET AKİF ERSOY VE YAHYA KEMAL BEYATLI'YI BİRLEŞTİREN
UNSUR OLARAK BALKANLAR
Melek Nuredini
THE BALKANS AS A UNIFYING ELEMENT FOR MEHMET AKIF ERSOY
AND YAHYA KEMAL BEYATLI

213 Osman Emin
YASTIK ADAM OYUNUN İNCELENMESİ
Osman Emin
REVIEW OF PILLOWMAN THEATER

КУЛТУРА / CULTURE

225 Екатерина Намичева-Тодоровска, Петар Намичев
РУСКИТЕ АРХИТЕКТИ И ИНЖЕНЕРИ ОД ПОЧЕТОКОТ НА 20 ВЕК ВО
СКОПЈЕ И НИВНОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ УРБАНИОТ РАЗВОЈ
Ekaterina Namicheva-Todorovska, Petar Namichev
RUSSIAN ARCHITECTS AND ENGINEERS FROM THE BEGINNING OF
THE 20TH CENTURY IN SKOPJE AND THEIR INFLUENCE ON URBAN
DEVELOPMENT

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

237 Nurettin Cintemir, Gürkan Morali
NEW TOOLS FOR ETANDEM IN LANGUAGE LEARNING:
A THEORETICAL STUDY

249 Brisida Sefa, Brikena Xhaferi
ALBANIAN TEACHERS' AND LEARNERS' PERSPECTIVES AND
EXPERIENCES ON THE COMMUNICATIVE APPROACH

- 261 Vesna Prodanovska-Poposka, Marija Todorova**
AFFECTIVE VARIABLES IN THE FOREIGN LANGUAGE LEARNING
PROCESS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 275 Весна Мојсова-Чепишевска**
(КАКО) ДА СЕ СТИГНЕ КОНЕЧНО ДОМА?
Vesna Mojsova Cechishevska
(HOW) TO GET HOME FINALLY?
- 281 Марија Гркова-Беадер**
ВРЕДЕН И ПОЛЕЗЕН УЧЕБНИК ЗА МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА ПО
АНГЛИСКИ ЈАЗИК
Marija Grkova-Beader
VALUABLE AND USEFUL TEXTBOOK ON ENGLISH LANGUAGE
TEACHING METHODOLOGY

ДОДАТОК / APPENDIX

- 289 ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ**
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ИНТЕРАКТИВНИОТ ДИСКУРС ВО ГРАМАТИКИТЕ НА КОНЕСКИ И НА ЛАНТ: ВКЛУЧУВАЊЕ НА ЧИТАТЕЛИТЕ

Февзудина Сарачевиќ

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

fevzudina@gmail.com

Лилјана Митковска

Универзитет АУЕ-ФОН, Скопје

liljana55@yahoo.com

Апстракт: Во ова истражување споредуваме на дискурсно ниво две граматика на македонскиот јазик: *Грамаџикаџа на македонскиот литературен јазик* (Конески, 1952, 1967) и *A Grammar of the Macedonian Literary Language* (Lunt, 1952). Се фокусираме на упатувањето на лица и како преку тие стратегии се воведуваат и водат читателите низ проблематиката во двата текста. Ги разгледуваме оние предикати и заменки од кои се чита колективно *ние* наспрема оние кои го пренесуваат гласот на авторот и оние кои внесуваат трети лица во расправата со цел да увидиме кои се најзастапени и како се употребувани. За анализа ја користиме шемата за интеракција во академскиот дискурс на Хајланд (Hyland, 2005) која ја приспособуваме на македонскиот јазик. Првите согледувања ни покажуваат дека текстот на Конески е поинтерактивен од тој на Лант, којшто ја следи традицијата на пообјективно изразување. Подобрната анализа ќе овозможи да заклучиме кои особини на дискурсот се својствени за авторите и како тие ја одразуваат тогашната пракса во научниот стил.

Клучни зборови: научен стил, анализа на дискурс, интеракција, колективно *ние*.

Вовед

Во ова истражување ги споредуваме, на дискурсно ниво, двете Граматика на македонскиот јазик во коишто за првпат се опишува стандардниот јазик: *Грамаџикаџа на македонскиот литературен јазик* (Конески, 1952, 1967) и *A Grammar of the Macedonian Literary Language* (Lunt, 1952). Испитуваме колку и како е застапена персоналната перспектива – автор, читатели, други лица – со цел да утврдиме како авторите ги вклучуваат потенцијалните читатели во градењето на текстот. Двата текста што се предмет на анализа имаат слична содржина, издадени се во ист период, од автори кои имаат улога и на истражувачи и на опишувачи на јазичниот материјал. И двата текста

имаат главно дескриптивен, но во извесна смисла и нормативен карактер и се наменети како за научни така и за педагошки цели. Разликите меѓу двата текста не се само во јазикот на којшто се пишуваани (Грамастиката на Конески на македонски јазик, а таа на Лант на англиски) туку и во публиката за која се наменети: кај Конески тоа е главно македонскиот контекст,¹ додека кај Лант публиката е интернационална, главно слависти и општо лингвисти.

Може да кажеме дека и двете Граматики се претежно научно-теоретски текстови и спаѓаат во академскиот потстил на научниот функционален стил, кој, како што истакнува Минова-Гуркова (2003, стр. 320), се одликува со „прецизност, логичност, апстрактност, објективност и информативност“. Познато е дека во академскиот стил на преден план се појавите што се опишуваат и расправаат, а не лицата вклучени во расправата (Hyland, 2009, стр. 7). Сепак, и научниот текст е општествена дејност: зад секој текст стои автор со одредени ставови кон материјалот и одредена претстава за знаењето и очекувањата на публиката за која е наменет. Авторот се обидува да го направи текстот достапен, интересен и прифатлив па со таа цел на соодветен начин комуницира со читателите. Овие стремежи на авторот Хајланд (Hyland, 2005, стр. 173) ги сумира на следниот начин:

„Авторите се обидуваат да дадат веродостојна претстава за себе и за својата работа со тоа што покажуваат солидарност со читателите, го проценуваат својот материјал и признаваат/прифаќаат алтернативни гледишта, така што балансирањето на персоналноста во текстот има централно место во градењето убедливи аргументи.“²

Имајќи ги овие аспекти предвид, истражувачите на научниот дискурс во последно време, покрај основните јазични карактеристики на овој функционален стил, сè повеќе во фокусот на вниманието ја ставаат интеракциската страна на текстот, што е предмет на истражување и во оваа статија. Во двете Граматики ги разгледуваме упатувањата на лица (во нашиот случај: автор, читатели, говорна или академска заедница, трети лица), главно преку личните предикати, како средства и стратегии за интеракција со читателите, но и преку присвојните заменски придавки и личните замени во други позиции освен субјект. Анализираме по едно поглавје од двете Граматики: *ЗБОРОВНИТЕ ГРУПИ, ИМЕНКИ* кај Конески (1976, стр. 213–269), и *CHAPTER II MORPHOLOGY* („Дел II Морфологија“) кај Лант (Lunt, 1952, стр. 26–62). Од вкупниот број зборови во овие две поглавја го изделивме авторскиот текст без примерите, коишто се многубројни. Кај Конески издвоивме вкупно 12 870 збора, а кај Лант 8 260 збора.

¹ Конески во неговиот вовед вели: „Имав една главна цел: да дадам таква македонска грамика што и по опфатот на материјалот и по начинот на неговото третирање ќе послужи во ова време како извесна основа за грамастиките наменети специјално за школската практика, од какви кај нас се чувствува голема потреба, и од друга страна да дадам таква грамика што во ова време ќе може да го уведе секој наш културен човек во материјата на литературниот јазик.“ (Конески, 1967, стр. 5).

² „Writers seek to offer a credible representation of themselves and their work by claiming solidarity with readers, evaluating their material and acknowledging alternative views, so that controlling the level of personality in a text becomes central to building a convincing argument.“ (Hyland, 2005, стр. 173).

Тргувајќи од тоа дека е секој текст пишуван за одредена публика очекуваме да постојат разлики во однос на поставеноста на авторот и интерактивноста на текстот, па според тоа си поставивме неколку цели и задачи, претставени преку следниве прашања:

1. Колку се чувствува присуството на авторот и персоналната перспектива во текстот, како се изразува – директно или индиректно – и со какви прагматичко-реторички функции?
2. Колку се вклучени во текстот потенцијалните читатели и како, односно за какви прагматичко-реторички функции?
3. Со оглед на разликите во јазикот на кој се напишани текстовите и говорната/научната заедница во која се создадени, какви разлики се јавуваат во однос на упатувањето на лица и вклучувањето на читателите во двата текста?

Во понатамошното излагање прво, во следното поглавје, ќе дадеме преглед на теоретските претпоставки на кои се базира ова истражување, на основните концепти и категории и на методологијата на истражување. Потоа ќе бидат изложени резултатите и нивното толкување преку дискусија и примери. Статијата завршува со сумирање на резултатите и заклучни забелешки.

Теоретска основа и методолошка постапка

За да одговориме на поставените прашања, тргнуваме од тоа како интеракцијата е разгледувана во научниот (односно, во академскиот) стил досега во рамки на дисциплината анализа на дискурс. Во стилистиката и анализата на текст се испитуваат средствата и методите со кои авторите се служат за да претстават одредени содржини, а тие средства и методи зависат од типот на текстот и претставуваат специфични карактеристики за секој функционален стил. Тие, исто така, зависат од општествените услови и воспоставените норми кои владеат во научната и говорната заедница за која се наменети. Интересот за интерперсоналните аспекти на текстот е особено присутен во истражувањата на дискурсот кои се ориентирани функционално (на пр. White 2003, Martin & White 2005, Hyland 2005 и 2009, Oteiza 2017) или социолингвистички (на пр. Myers 1989, Biber 2006, Du Bois 2007).

Позиционирањето на авторот во однос на текстот и во однос на читателите е комплексен процес, па затоа и таквите испитувања се особено сложени. Сметаме дека моделот разработен од Хајланд (Hyland, 2005, стр. 177) дава најдобра основа за анализа на интерактивноста во академски текстови и затоа приспособивме некои аспекти од овој модел за нашата анализа. Овде се фокусираме на видливоста на авторот во текстот и вклучувањето на читателите. Дополнително разгледувавме и вклучување на трети лица во излагањето на материјата со цел да испитаме колку и како авторите прибегнуваат кон дистанцирање и објективизирање на текстот со персонални референци.

Интерактивноста во научните текстови најчесто се манифестира преку активните предикати во прво лице множина, што може да се однесува

само на авторот или да упатува пошироко. Семантиката на првото лице множина во пишаниот дискурс воопшто е често присутна тема. Владимиру (Vladimirov, 2014, стр. 271)³ ги наведува следните значења: првото лице множина може да биде еднострано, односно да го вклучува само авторот или авторот и одредена група (која го исклучува читателот – ексклузивно *ние*) или, пак, колективно (инклузивно *ние*), да ги вклучува и авторот и читателите или авторот и академската заедница или авторот и пошироката заедница; понатаму може да биде генеричко/неспецифицирано – со значење некој/секој; или, пак, повеќезначно, при што од контекстот не може да се прочита јасна референца, но употребата е со јасна релациска или реторичка цел. Во словенските јазици ретко се користи првото лице еднина во научниот дискурс, додека во англиската јазична заедница во последните дваесетина години тоа станува пообично, како што покажува и истражувањето на Василева (Vassileva, 1998). И Минова-Ѓуркова (2003, стр. 213) потврдува дека авторот на научен текст, „ако не употребува безлични или пасивни конструкции за дејства што ги извршил, тогаш почесто ќе употреби (во нашата средина) авторска множина отколку прво лице еднина“.

За ова истражување ги обележавме во определените текстови активните форми на предикатите, но и пасивните (*се-* и *сум-*пасив), и безличните форми (глаголска придавка, глаголска именка и глаголски прилог) кои индиректно се толкуваат со персонална референца (автор, колективно *ние* или трето лице). Ги обележавме и присвојните заменски придавки и заменките кои упатуваат на лица. Добиените бројки за секоја поткласа ги нормиравме според бројот на зборови во испитуваните текстови за да се согледаат реалните соодноси.

И во двата текста авторите користат единствено прво лице множина, и за упатување на авторот и за колективно *ние*. Во испитувањата на научниот дискурс помалку се обрнува внимание на улогата на првото лице множина, за разлика од засилениот интерес во политичкиот и во новинарскиот дискурс. Подетална анализа на оваа реторичка стратегија наоѓаме кај Владимиру (Vladimirov, 2014) во истражувањето на грчкиот академски дискурс и кај Василева (Vassileva, 1998), каде што се споредуваат академски текстови на англиски, германски, руски и бугарски јазик. Василева (Vassileva, 2014, стр. 293) издвојува 11 категории на прагматичко-реторичките функции на предикатите во прво лице множина: анализа/аргументација (*analysis/argumentation*), намери/навестување на структура (*aims/advance organizers*), личен став (*personal view*), заедничко искуство (*common experience*), фокусирање (*focusing*), самоцитирање (*self-reference*), изведување заклучоци (*conclusions*), давање примери (*exemplification*), упатување (*reference*), покана (*invitation*) и заедничко знаење (*common knowledge*). Некои од овие се со авторска, а некои со колективна референца, а кај некои може да се јават и двете. Ние направивме генерализација врз основа на овие предлози и состојбата во испитуваните текстови, што ќе биде дадено подетално во соодветниот дел од дискусијата.

³ Види, исто така, и кај Цвикиќ и Ордуљ (Cvikić & Ordulj, 2021, стр. 5).

Резултати

Во табела 1 се дадени вкупните резултати од обележувањето на предикатите, реалниот број на ознаки за секоја категорија и нивна нормализација на 1 000 збора. Она што може да го заклучиме од квантитативните податоци е дека според вкупниот број ознаки, текстот на Конески е поинтерактивен, со поголем број лични предикати, и многу поактивен од текстот на Лант. Како автор, Конески е речиси двапати почесто присутен во предикатите, а многу поприсутен активно, со 2,80 појавувања на 1 000 збора наспрема 0,60 кај Лант. Ако земеме предвид дека Конески значително почесто ги вклучува и читателите активно (9,01 наспрема 0,36 кај Лант), тогаш може да заклучиме дека тој се претставува себеси и читателите како поактивни учесници во создавањето и претставувањето на материјалот и аргументирањето на тврдењата и заклучоците. Трети лица се ретко вклучувани и во двата текста, и тоа најчесто пасивно. Ова може да се објасни со типот на текстот, но и со тоа дека овие Граматики се едни од првите текстови во кои се опишува македонскиот стандарден јазик, па не се очекуваат чести референци на други автори.

	Конески: 12 870 збора					Лант: 8 260 збора			
	активни	пасивни се	сум	безлични	вкупно	активни	пасивни	безлични	вкупно
автор	36	7	2	15	60	5	13	3	21
	2,80	0,54	0,15	1,16	4,66	0,60	1,57	0,36	2,54
колективно	116	176	6	13	311	3	82	32	117
	9,01	13,67	0,47	1,01	24,16	0,36	9,93	3,87	14,16
трето лице	4	13	3	1	21	5	11	7	23
	0,31	1,01	0,23	0,08	1,63	0,60	1,33	0,85	2,78
неодредени	0	12	3	4	19	0	12	2	14
	0,00	0,93	0,23	0,31	1,47	0,00	1,45	0,24	1,69
вкупно	155	208	14	25	402	14	117	44	175
	12,04	16,16	1,09	1,94	31,23	1,69	14,16	5,33	21,19

Табела 1 *Квантитативен приказ на персоналније предикати*

Кај двајцата автори најчесто е, сепак, пасивното вклучување, со што се ублажува личниот тон на текстот. Ако ги земеме предвид и безличните конструкции, објективизирачката ориентација на дискурсот станува присутна со речиси еднаква честота во двата текста: кај Конески 20 појавувања на 1 000 збора, а кај Лант 21,18. Сепак очигледна е разликата во соодносот на активните и неактивните (пасивни и безлични) предикати со актер лице: кај Конески активните предикати претставуваат околу 40 %, а кај Лант само 8

%. Тоа значи дека во текстот на Лант дистанцираноста на лицата вклучени во расправата е повеќе изразена отколку кај Конески.

Заменски зборови со внатрешна референца на лица се забележително присутни во текстот на Конески. Заменската придавка *наш* се јавува 48 пати и тоа исклучиво со колективно значење. Покрај тоа, во текстот на Конески се јавува дативната клитика *ни* (20 појавувања), која внесува учесник во функција на доживувач претставен како дел од говорната и/или професионалната заедница во која спаѓаат и авторот и читателот.

Во текстот на Лант среќаваме само два примери со други заменки за лица освен субјектното *we*. И во двата случаи тие упатуваат на авторот: заменската придавка *our* (*in our description*) и заменката *us* (*Let us state here*). Тие го персонализираат исказот во комуникација со читателот, но не го вклучуваат во расправата.

Дискусија

Во ова поглавје ќе разгледаме, преку примери, кои прагматичко-реторички функции се најзастапени во упатувањето на лица и како тие се користат од страна на авторите за структурирање на текст што ќе одговара на потребите и очекувањата на читателите за кои е наменет.

Автор: Присуството на авторот во текстовите тука го разгледуваме како дел од интеракцијата, како начин на комуникација со читателите. Предикатите кои се однесуваат на авторот обично се користат за следните цели: се укажува на ставот на авторот, негови мислења, лични искуства или, пак, се упатува на структурата на текстот (Cvikić & Ordulj, 2021, стр. 4). Во испитуваните текстови не се појавуваат предикати за субјективниот став на авторот, а доминира втората цел, т. е. директна комуникација со читателите за појаснување, при што се издвојуваат две функции. Кај Конески најчесто се јавува функцијата упатување/потсетување на претходно кажано или претходна постапка, и со активни глаголи (*сјомнавме, кажавме, зборувавме, ѝриведовме, забележавме* и други, како во пример 1),⁴ а особено со партиципите (*сјомнаиѝ, -а, -о, -и*), додека кај Лант тоа е ретко (има само два такви примери со *as stated above* – „како што беше кажано погоре“). Кај него авторот е најмногу присутен за објаснување на постапката (најчесто со пасив, пример 2). И кај Конески се јавува оваа функција како вторична (пример 3).

(1) **Зборувавме** веќе за разликување на две множински значења: (стр. 243)

(2) The adverbs **are not given** a full treatment, and only a few conjunctions and particles **are mentioned**; others **are listed** in the vocabulary. (стр. 26)

‘На прилозите **не** им **е посветено** целосно внимание, и **спомнати се** само неколку сврзници и честици; другите **се наведени** во речникот.’

⁴ Во примерите искосените букви се пренесени од оригиналот, а задебелувањата се направени од авторите со цел истакнување.

- (3) Посебно, и пред да ги **илустрираме** другите состави, **ќе** ги **споменеме** овде случаите како: *се мијам раце, лице* и сл. (стр. 262)

Колективно ние: Предикатите и заменките во прво лице множина со колективна референца ги вклучуваат авторот и читателите, а дополнително може да се подразбира дека читателите заедно со авторот се дел од некоја заедница. Хајланд (Hyland, 2005, стр. 182) смета дека стратегиите за ангажирање на читателите имаат две основни цели: да одговорат на очекувањата за вклучување во активноста и за професионална солидарност, па затоа читателите се третираат како учесници во расправата; и реторички да го позиционираат читателот, со тоа што во одредени ситуации се јавува директно обраќање, обично таму каде што се предвидува несогласување или потреба од појаснувања или посебни упатства. Преку овие стратегии авторот ги вовлекува читателите во расправата изложена во текстот како засегнати учесници, имплицирајќи заеднички интереси и ставови. Тие служат да воспостават врска на единство и да ги водат читателите низ аргументацијата. Според тоа, кај предикатите со референца на колективно *ние* наоѓаме, главно, две основни прагматичко-реторички функции: 1. Повикување на заедништво, што имплицира солидарност и блискост на ставови преку упатување на заедничко знаење, искуство или доживување; и 2. Вклучување во аргументирањето, при што читателите се претставуваат како соучесници во процесот. И двете функции се јавуваат со повеќе поттипови кои ги разгледуваме поединечно.

1. Повикувањето на заедништво е особено истакнато кај Конески (примери од 4 до 6). Тоа се засилува со употребата на заменската придавка *наш* и дативните заменки, што придонесува за впечатокот на ангажираност и за дополнително вклучување на читателот. На тој начин се создава еден фамилијарен тон и блискост. Тука може да се издвојат два поттипа: 1а. Заедничко знаење, и 1б. Заедничко доживување/искуство.

1а. „Заедничко знаење“ најчесто се пренесува преку предикатот *имаме*, или *имаме* во комбинација со *наш* (пример 4). Во примерот 6 тоа е и експлицитно посочено.

- (4) Во **нашиот** литературен јазик ги **имаме** овие членски форми: (стр. 228)
- (5) Тогаш **говориме** за удвоен предмет. (стр. 262)
- (6) Како што **знаеме**, во таков случај кај именките од машки и женски род... (стр. 261)

Заменската придавка *наш* најчесто упатува на македонскиот јазик (примери 4 и 9 подолу) или на некој јазичен концепт (како *нашаџа насџавка* во пример 7 или *нашиџе ѓрамаџички каџеѓорџи* во 10). Меѓутоа, се јавува и со културолошки феномени (*нашиоџ народ*, *нашаџа џтраџиџија/џоеџија*), па дури и со лични поседувани именки (*нашиџе чула/очи*, *нашиоџ јазичен усеџ*). Со тоа се упатува на колективното чувство, па јазичната проблематика се претставува како заеднички проблем на набљудување и решавање, процес во кој читателите се вклучени заедно со авторот.

1б. „Заедничко доживување/искуство“ кај Конески типично се изразува со дативна замена, но се јавуваат и заменските придавки па дури и придавката *нашински* (пример 7). И со полнозначни глаголи (*ни се јавува, ни ѝокажува, ни звучи*) и во конструкции со копула и именски предикат (*обично ни е, не ни е ѝприемливо*) дативниот аргумент не е задолжителен, но без него исказот има безличен, обопштен тон, обично карактеристичен за научните текстови. Со додавањето на дативот не се менува значително значењето на предикацијата, но се создава тон на заедништво и солидарност.

- (7) Не е тоа така лесно веќе кај именките на *-е*, бидејќи **нашата** наставка за множина *-иња* (*ѝоле – ѝолиња*) **ни се чини** премногу експресивна, премногу **нашинска** во врска со туѓите зборови. (стр. 217)

И во двата поттипа на првата функција станува збор за повикување на компетентноста на читателите и засилување на веродостојноста на тврдењата. Ова може да се објасни со условите во кои е пишувана *Грамаѝикаѝа*, целта на авторот и публиката за која е наменета. Авторот е дел од говорната заедница, истражувач како дел од научната заедница, и целта му е широк круг публика од тие две заедници да го прифати текстот. Кај Лант таквите искази/содржини во кои се зборува за примената на јазичните елементи не се читаат со исто значење. Упатувањето е неодредено, особено затоа што се изразува, главно, со нефинитни форми. Она што личи на посочување на заедничко знаење кај Лант, всушност, може да се толкува како исклучување на читателите, а го вклучува авторот и група изучувачи и познавачи на македонскиот јазик. Примерот (8) индиректно упатува на говорната заедница, и ако читателот не е познавач на јазикот, авторот не го ангажира во формирањето на правилото, туку му го прикажува како факт.

- (8) The 2nd sg **is normally used** when **speaking** to a single person, the 2nd plural when, **speaking** to more than one person. (стр. 37)

‘Второто лице еднина **обично се употребува** при **зборување** со едно лице, второто лице множина, при **зборување** со повеќе од едно лице.’

2. Со функцијата вклучување во аргументацијата читателите се претставуваат како учесници во расправата за проблематиката заедно со авторот. Тука може да се изделат неколку поттипови: 2а. Тврдење и дефинирање, 2б. Сугерирање и повик за согласување, 2в. Посочување, 2г. Заклучување.

2а. Најзастапени се примери од поттипот што го нарекуваме „вклучување во процесот на тврдење и дефинирање“, и кај Конески (примери 9 и 10) и кај Лант (11). Размислувањата и објаснувањата се прикажуваат како заеднички активности: во примерот (9) тоа е дефинирањето на поткатегиите на бројот кај именките, во (10) тврдењето за тешкотиите при класификацијата по род на странските зборови, а во (11) утврдување на правилото за употребата на придавките.

- (9) Во **нашиот** јазик **разликуваме** два броја: *еднина* и *множина*, преку кои **се изразува** противставувањето на единичноста на даден предмет спрема неговата множественост. (стр. 219)

(10) Само со натезање **можеме** ваквите зборови **да ги вклучиме** во **нашите** граматички категории, и тоа во едината **колебајќи се** во нивната родова определба... (стр. 218)

(11) Pronouns **are distinguished** from adjectives in that they **may not be modified** by an adverb. (стр. 26)

‘Заменките **се разликуваат** од придавките по тоа што тие **не може да се модификуваат** со прилог.’

2б. Поттипот „сугерирање“ означува искази во кои авторот предлага нешто што се очекува да се прифати од читателите. Тоа се прави најчесто со модални глаголи, како во примерите (12) и (13). Предлозите може да бидат прикажани и како „повик за согласување“, како во примерот (14) од Конески. Ваквите метакоментари (*га ја речеме, се разбира*) го ублажуваат наметнувањето на авторот и му даваат солидарен тон на текстот.

(12) И други нечленувани изрази **треба да ги вредиме** во тој слој на елементи заостанати од времето кога членот не бил развиен. (стр. 233)

(13) The changeable words fall again into two groups, which **we may call** verbs and nouns. (стр. 26)

‘Менливите зборови спаѓаат во две групи, кои **може да ги наречеме** глаголи и именки.’

(14) Од апсорбираноста, од онаа **да ја речеме** интимна усвоеност на зборот во нашиот говор зависи дали тој ќе ѝ се потчини сосем на шемата од ср. род. (стр. 217)

2в. Кога читателот се подготвува за она што следи или неговото внимание се фокусира на одреден проблем, се работи за „посочување“ (примери 15 и 16). Кај Конески тоа се врши со метакоментари од типот: *како шито ќе видиме, ќе видиме наштаму, како шито гледаме*, кои го засилуваат интерактивниот тон. Притоа фокусирањето на одреден факт или процес се припишува како на авторот така и на читателите, што ги прави активни учесници во расправата. Кај Лант ова се искажува на понеутрален начин (16).

(15) **Како што гледаме**, именката во таков случај иде без предлог. (стр. 261)

(16) Space does not permit a detailed discussion of other adverbs. They **will be found** listed in the vocabulary. (стр. 52)

‘Просторот не дозволува подетална дискусија на други прилози. Тие **ќе бидат дадени** во листата со зборови.’

2г. На сличен начин читателите се вклучуваат и во процесот на утврдување причинско-последични врски, односно „заклучување“ (17 и 18).

(17) Ако **речеме** *Одам кај баба* и *Одам кај бабаиша*, тогаш **ќе забележиме** едно интересно разделување по линијата на сродството: (стр. 225)

(18) There are a few general restrictions which **may be summarized** as follows. (стр. 32)

‘Има неколку општи ограничувања кои **може да бидат сумирани** вака.’

И вклучувањето на читателите во аргументирањето кај Конески е најјасно со активните предикати, кои често алтернираат со пасивни и

безлични форми (примери 9 и 10), па иако кај вторите значењето не е експлицитно, тоа се наметнува. Се чини дека Конески ги употребува наизменично формите од стилски причини за да не звучи текстот претенциозно или премногу персонално. Покрај тоа, употребата на *наш* и *ни* го поттикнува колективното толкување. Кај Лант ваквите функции се искажуваат, главно, со пасивни и нефинитни форми кои може различно да се толкуваат, зависно од читателот. Бидејќи нема активни форми и други показатели како кај Конески, упатувањето е помалку јасно и дозволува различни толкувања, често двосмислени меѓу колективна и надворешна референца, што упатува на трети лица.

Трети лица: Други лица вклучени во текстот може да бидат говорители на јазикот што се опишува претставени како надворешни лица, или претставници на некоја друга заедница, на пр. истражувачи, интелектуалци, англиските говорители. Кај Лант се појавуваат подеднакво и двете класи (примери 19 и 20). Референтите може да бидат специфицирани и неспецифицирани. Кај Конески во најголем број случаи се работи за претставници на говорната заедница (пример 21), конкретно именувани (*зборувачоџ, нашиџе зајџишувачи*) или имплицирани (*во нашиџа современа џоезиџа, во народниџе џрикаски*). Оваа стратегиџа, и од двајцата автори, се користи и како алтернатива на колективната референца со цел исказот да се дистанцира и објективизира (примери 20 и 21).

(19) ... where **the English-speaking world uses** the decimal point.

(стр. 50)

‘...каде што **говорителите на англискиот јазик** употребуваат децимална точка.’

(20) if **the speaker desires** to give it a logical emphasis. (стр. 54)

‘ако говорителот сака да даде логичко нагласување.’

(21) Кај апстрактните именки можна е употребата на членот *-ов* до толку што **зборувачот може** преку него да **изрази** интимна сроденост со нешто што го мисли... (стр. 231)

Заклучни забелешки

Нашето истражување на личната перспектива и вклученоста на читателите во двете разгледувани Граматики покажува дека интерактивноста во нив се изразува преку различни форми и прагматичко-реторички функции. Видовме дека соодносот на личните и неличните форми е различен: иако вторите се почести и во двата текста, кај Конески разликата е далеку помала, односно процентот на лични предикатски форми е поголем. Освен тоа, кај него персонално-колективната перспектива се потенцира со употребата на присвојната заменска придавка (*наш*) и дативната лична заменка (*ни*).

Може да кажеме дека и во двата текста е присутна комуникациџа со читателите, но текстот на Конески е во поголем степен интерактивен, како што се очекуваше. Прво, авторот е повеќе видлив, присутен во текстот на Конески при што доминира функциџата на упатување/потсетување на претходно кажаното, функциџа помалку застапена кај Лант. Со тоа Конески поизразено комуницира со читателот, покажува дека го има постојано

предвид и му помага да ја следи содржината.

Во однос на директната вклученост на читателите, *Грамаџикајџа* на Конески се издвојува со значителното упатување на заеднички знаења, искуства и доживувања што на посебен начин го вовлекува читателот во текстот и му ја приближува проблематиката. Иако вклучувањето на читателите во аргументацијата е карактеристично и за двете Грамаџики, кај Конески тоа е поексплицитно изразено и појасно го ангажира читателот. Сметаме дека разликите во интерактивноста меѓу двата текста се должат, главно, на овие два фактори: јазикот и публиката за која се наменети, и секако, фактот дека Лант пишувал како дел од научна заедница со веќе оформени норми за пишување научен текст, а Конески практично самиот ги создавал нормите. Поврзаноста меѓу форматот и прагматичко-реторичките стратегии што се користат во научниот дискурс и општествените услови и општоприфатените норми во заедницата во која е создаден и за која е наменет нуди многу можности за понатамошни истражувања.

Користена литература

- [1] Конески, Б. (1967). *Грамаџика на македонскиот лиџераџурен јазик*. Скопје: Култура.
- [2] Минова-Гуркова, Ј. (2003). *Сџилисџика*. Скопје: Магор.
- [3] Митковска, Ј. (во печат). Ставот на авторот и интерактивноста во грамаџиката на Блаже Конески. Во *Зборник на џрудови оу сериџаџа научни собири Филолошки чџџања: јазикот и сџилоџ на Блаже Конески*.

- [1] Biber, D. (2006). Stance in spoken and written university registers. *Journal of English for Academic Purposes*, 5(2), 97–116.
- [2] Cvikić L., & Ordulj A. (2021). Writer visibility in L1 vs. L2 argumentative writing: Use of the first person personal pronouns in Croatian, *Suvremena lingvistika*, 47(91), 1–25.
- [3] Du Bois, J. W. (2007). The stance triangle. In Englebreston R. (Ed.), *Stance taking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction*. Amsterdam: John Benjamins, 139–182.
- [4] Hyland, K. (2005). Stance and Engagement: A Model of Interaction in Academic Discourse. *Discourse Studies*, 7 (2), 173–192.
- [5] Hyland, K. (2009). *Academic Discourse: English in a Global Context*. London: Continuum.
- [6] Lunt, H. (1952). *A Grammar of the Macedonian Literary Language*. Skopje: Macedonian State Press.
- [7] Martin, J. R. & White, P. R. R. (2005). *The language of evaluation: appraisal in English*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- [8] Myers, G. (1989). The Pragmatics of Politeness in Scientific Articles. *Applied Linguistics*, 10 (1), 1–35.
- [9] Oteiza, T. (2017). The appraisal framework and discourse analysis. In Bartlett, T. & O'Grady G. (Eds.), *The Routledge Handbook of Systemic Functional Linguistics*. London: Routledge, 457–472.
- [10] Vassileva, I. (1998). Who am I/who are we in academic writing? *International*

Journal of Applied Linguistics, 8 (2), 163–190.

- [11] Vassileva, I. (2014). Bulgarian ‘we’ and audience involvement in academic writing. In T. S. Pavlidou (Ed.), *Constructing collectivity: ‘We’ across languages and contexts*. Amsterdam: John Benjamins, 287–308.
- [12] Vladimirova, D. (2014). Author positioning and audience addressivity by means of ‘we’ in Greek academic discourse. In T. S. Pavlidou (Ed.), *Constructing collectivity: ‘We’ across languages and contexts*. Amsterdam: John Benjamins, 265–286.
- [13] White, P. R. R. (2003). Beyond modality and hedging: A dialogic view of the language of Intersubjective stance. *Text*, 23(2), 259–84.

Fevzudina Saračević

Ss. Cyril and Methodius University, Skopje

Liljana Mitkovska

AUE-FON University, Skopje

Interactive Discourse in Koneski’s and Lunt’s Grammars: Reader Engagement

Abstract: In this study we compare at discourse level two grammars of the Macedonian language: one by Blaže Koneski (1952, 1967), written in Macedonian, and the other by Horace Lunt (1952), written in English. We focus on personal reference and how readers are introduced and guided through the material in the two texts. We examine the predicates (and pronouns) which imply collectivity (including the author and the audience) compared to those that convey the author’s voice and those that bring third persons into the discussion in order to determine their frequency, form and range of function in the two texts. The main aim is to examine how the authors engage the potential readers and interact with them. For the analysis, we use Hyland’s model for interaction in academic discourse (Hyland, 2005), which we adapt to the Macedonian language. The initial observations suggest that Koneski’s text is more interactive than Lunt’s, which follows the tradition of more objective expression. Detailed analysis will tell us which features of the discourse are characteristic of the authors and how they reflect the practise of scholarly style at the time.

Keywords: *academic writing; discourse analysis; interaction; inclusive we.*

ГОД. VIII
БР. 15

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. VIII
NO 15